

Laura Pulkki-Råback

PsT, persoonallisuus- ja klinisen psykologian dosentti, erikoistutkija
Turun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta, Lastenpsykiatrian tutkimuskeskus, INVEST Suomen Akatemian lippulaivahanke ja tutkimuskeskus
Helsingin yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta, psykologian ja logopedian osasto

Marjo Kurki

TtT, erikoistutkija
Turun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta, Lastenpsykiatrian tutkimuskeskus, INVEST Suomen Akatemian lippulaivahanke ja tutkimuskeskus
Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö

Kati Granlund

KM, kehityspäällikkö
Turun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta, Lastenpsykiatrian tutkimuskeskus, INVEST Suomen Akatemian lippulaivahanke ja tutkimuskeskus

Petra Kouvonen

VTT, kehitysjohtaja
Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö

Kateryna Savelieva

FT, erikoistutkija
Helsingin yliopisto, Tutkijakollegium

Liiteaineisto verkoversiossa
www.laakarilehti.fi
SLL 37–38/2022

Viittaus:

Suom Lääkäril 2022;77:33270

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Ryhmämuotoiset vanhemmuusohjelmat ovat tuloksellisia lasten käyttäytymisen ongelmien hoidossa

- Ryhmämuotoiset vanhemmuutta tukevat ohjelmat ovat tuloksellinen tapa hoitaa lasten käyttäytymisen ongelmia.
- Ne tehoavat parhaiten silloin, kun lapsen käyttäytymisen ongelmat ovat vakavia.
- Tutkimusnäyttö viittaa siihen, että vanhemmuusohjelmia voidaan siirtää kulttuurista toiseen ilman suuria muutoksia.
- Tulevaisuudessa tulisi tutkia vanhemmuusohjelmien pitkäaikaisvaikutuksia lapsen kehitykseen. Lisää tietoa tarvitaan myös siitä, miten ohjelmia voitaisiin muokata perheiden yksilöllisiin tarpeisiin sopivaksi.

VANHEMMUUDEN tukeminen on tärkeää lasten käyttäytymisen ongelmien hoitamisessa. Tyypillisin lapsen käyttäytymisen ongelma on uhmakas käytös, jolla tarkoitetaan vastahakoista, aggressiivista tai säännöistä piittaamatonta käytöstä. Jopa 10 % lapsista kärsii lieväasteisesta uhmakkuushäiriöstä ja vähintään 2 % kouluikäisistä lapsista hankalampiasteisesta uhmakkuudesta (1). Pitkittyessään uhmakkuus voi johtaa käytöshäiriöön, joka puolestaan lisää mielenterveysongelmien, heikon koulumenestyksen, rikollisuuden ja syrjäytymisen riskiä (2–6).

Useimpien tutkimusten seuranta-ajat olivat verrattain lyhyitä.

Pysyvät käytösongelmat – nekin joiden perusteella ei vielä synny diagnoosia – vaarantavat lapsen kehitystä, ja niihin pitää tarjota hoitoa (7). Vanhemmuuden ohjaamisen on todettu olevan tehokkaimpia tapoja puuttua käyttäytymisen ongelmiin (6,8).

Vanhemmuusohjelmat ovat psykososiaalisia hoitomenetelmiä, joiden avulla lapsen

käyttäytymisen ongelmiin pyritään vaikuttamaan ohjaamalla vanhempien käytöstä (9–11). Ryhmämuotoisissa ohjelmissa hoidettavana on monta perhettä yhtä aikaa, ja niissä opetellaan ja harjoitellaan vanhemmuuden taitoja yhden tai useamman koulutetun ohjaajan johdolla. Ohjelmien teho perustuu osittain muiden samassa tilanteessa olevien vanhempien tukeen. Keskeisiä ryhmämuotoisten vanhemmuusohjelmien tekniikoita on kuvattu taulukossa (taulukko 1). Ohjelmia tunnetaan maailmalla useita (taulukko 2). Niiden kesto vaihtelee 10 ja 20 viikon välillä, ja ne sisältävät tyypillisesti viikoittaisen tapaamisen ja tapaamisten välillä suoritettavia tehtäviä.

Tämän laadullisen katsauksen tavoitteena on selvittää ryhmämuotoisten vanhemmuusohjelmien tehokkuutta lasten käyttäytymisen ongelmien hoidossa. Karjalainen, Santalahti ja Sihvo (12) totesivat katsauksessaan vuonna 2016 vanhemmuusohjelmien olevan tuloksellisia käytöshäiriöiden ja -ongelmien hoidossa. He tarkastelivat alkuperäistutkimuksia, kun taas me keskityimme kansainvälisiin katsausartikkeleihin ja meta-analyysiin. Karjalaisen ym. tutkimus arvioi vanhemmuusohjelmien suoraa vaikuttavuutta käyttäytymisen ongelmassa, mutta he eivät tutkineet tekijöitä, jot-

Malin Kinnunen

esh,
 tutkimuskoordinaattori
 Turun yliopisto,
 lääketieteellinen
 tiedekunta,
 Lastenpsykiatrian
 tutkimuskeskus, INVEST
 Suomen Akatemian
 lippulaivahanke ja
 tutkimuskeskus

Terja Ristkari

TtM,
 tutkimuskoordinaattori
 Turun yliopisto,
 lääketieteellinen
 tiedekunta,
 Lastenpsykiatrian
 tutkimuskeskus, INVEST
 Suomen Akatemian
 lippulaivahanke ja
 tutkimuskeskus

Andre Sourander

LT, professori
 Turun yliopisto,
 lääketieteellinen
 tiedekunta,
 Lastenpsykiatrian
 tutkimuskeskus, INVEST
 Suomen Akatemian
 lippulaivahanke ja
 tutkimuskeskus

KIRJALLISUUTTA

- Huttunen M. Lasten uhmakkuushäiriö. Duodecim, Lääkäriin tietokannat, Tietoa potilaalle 2018:dly00384 (024.003). www.terveysportti.fi
- Tremblay RE, Masse DP, Leblanc M. Early disruptive behavior, poor school achievement, delinquent behavior, and delinquent personality: Longitudinal analyses. J Consult Clin Psychol 1992;60:64–72.
- Sourander A, Elonheimo H, Niemela S ym. Childhood predictors of male criminality: a prospective population-based follow-up study from age 8 to late adolescence. J Am Acad Child Adol Psychiatry 2006;45:578–86.
- Pulkki-Råback L, Elovainio M, Hakulinen C ym. Cumulative effect of psychosocial factors in youth on ideal cardiovascular health in adulthood. The Cardiovascular Risk in Young Finns Study. Circulation 2015;131:245–53.
- Moffitt TE, Arseneault L, Belsky D ym. A gradient of childhood self-control predicts health, wealth, and public safety. Proc Natl Acad Sci U S A 2011;108:2693–8.

ka saattavat heikentää tai parantaa ohjelmien tehoa. Tässä tutkimuksessa selvitetään, miten tehokkaasti ryhmämuotoiset vanhempainohjaukset toimivat, mitkä tekijät muokkaavat niiden tehoa, ja millä tavalla kulttuurinen ympäristö vaikuttaa hoitotuloksiin.

Katsauksen toteutus

Katsauksen valikoitiin kansainväliset ja kotimaiset vertaisarvioitujen katsausartikkelit ja meta-analysit vuosilta 2005–2020.

Altistemuuttujana tuli olla ryhmämuotoinen vanhemmuusohjelma, otoksena alle 18-vuotiaita henkilöitä ja vastemuuttujana lapsen käytöshäiriötä tai -ongelmaa ilmentävä standardoitu mittari (yhteensä 18 tutkimusta) (12–29).

Mukaan ottamisen muut kriteerit on esitetty liitteessä (Liitetaulukko 1), samoin tutkimusten otoskoot, tutkimusasetelmat ja keskeiset tulokset (Liitetaulukko 2).

Vaikuttavuus lapsen käyttäytymiseen

Meta-analyyseissä vanhemmuusohjelmien vaikuttavuuden koot vaihtelivat pienen ja suuren välillä (Cohenin d 0,20–0,80; Liitetaulukko 2). Lapsen käytösongelman astetta mitattiin useimmiten Eyberg Child Behavior Inventory-mittarilla (ECBI) tai Child Behavior Checklist-mittarilla (CBCL). CBCL-mittari on standardoitu ja validoitu vanhemmille osoitettu kysely, joka kartoittaa lapsen käyttäytymisen ja tunne-elämän ongelmia (30,31). ECBI on niin ikään vanhemmille osoitettu standardoitu ja validoitu kysely, joka mittaa lapsen käyttäytymisen ongelmien yleisyyttä (32). ECBI-mittarista on käytetty sen intensiteettiasteikkoa, jonka vaihteluväli on 36–252 ja kliinisenä raja-arvona idetään 134 pistettä (33).

Kahdessa meta-analyysissä osoitettiin, että vanhemmuusohjelman läpikäyneissä perheissä lapsen oireet vähenivät keskimäärin 0,5 keskihajontaa enemmän kuin muissa perheissä (17,20). Laaja kansainvälinen yksilötason meta-analyysi osoitti, että kognitiivis-behavioraaliseen viitekehykseen perustuva Ihmeelliset vuodet -ohjelma (Incredible Years) vähensi käyttöoireita ECBI-mittarin (17) kliinisen raja-arvon alittavalle tasolle (14).

Useimpien tutkimusten seuranta-ajat olivat verrattain lyhyitä. Yli vuoden kestäneissä seuranta-tutkimuksissa havaittiin tehon hiipuvan jonkin verran ajan myötä (20,34,35).

Kattavin meta-analyysi on tehty vuonna 2017 (19). Siinä hollantilaisitutkijat tarkastelivat vanhemmuusohjelmien tehoa 1–36 kuukauden seurantajaksolla. He oletivat, että teho saattaa kadota kokonaan, pysyä samana tai

TAULUKKO 1.
Ryhmämuotoisten vanhemmuusohjelmien tekniikoita

Lapsen tarpeiden havainnointi
 Huomion kohdistaminen myönteiseen käytökseen
 Myönteisen vuorovaikutuksen opettelu
 Myönteisen käytöksen palkitseminen
 Syy-seuraussuhteiden opettaminen lapselle
 Lapsen kanssa leikkiminen ja tekeminen
 Kielteisen käytöksen huomiotta jättäminen
 Johdonmukaisten seuraamusten käyttö

TAULUKKO 2.
Yleisimmät ryhmämuotoiset vanhemmuusohjelmat

Ihmeelliset vuodet (Incredible Years)
 Triple P Positive Parenting Program
 Parent-Child Interaction Therapy PCIT
 Parent Management Training -Oregon PMTO
 Comet Communication Method

parantua jälkikäteen. Tulokset osoittivat, että hoidon vaikuttavuus pysyi samana koko seuranta-ajan. Näyttää siis siltä, että perheet, jotka hyötyvät ohjelmasta välittömästi, hyötyvät siitä vielä kuukausien jälkeen, mutta mikäli tehoa ei heti havaita, on epätodennäköistä, että vaikutukset alkaisivat koskaan näkyä.

Suurin osa vanhemmuusohjelmista perustui kognitiivis-behavioraaliseen teoreettiseen viitekehykseen. Sisällöt olivat hyvin samankaltaisia: ne perustuivat kielteisten kasvatuskäytäntöjen vähentämiseen ja myönteisten käytäntöjen lisäämiseen. Barlow ym. (20), Furlong ym. (24) ja van Aar ym. (19) havaitsivat, että vanhemmuusohjelmat olivat yhtä vaikuttavia riippumatta ohjelman nimestä. Myös Buchanann-Pascall ym. (21) totesivat, että tutkimuksen korkea laatu oli vahvempi vaikuttavuuden ennustaja kuin ohjelman nimi. Niissä harvoissa tutkimuksissa, joissa oli mukana eri viitekehyksiin perustuvia ohjelmia, kognitiivis-behavioraaliseen viitekehykseen kuuluvat ohjelmat todettiin tehokkaimmiksi (25).

Tehoon vaikuttavat tekijät

Ryhmämuotoisen vanhemmuusohjelman tehokkuuteen voivat vaikuttaa itse ohjelmaan, lapseen tai perheeseen liittyvät tekijät.

Ohjelmaan liittyviä tekijöitä ovat esimerkiksi ohjelma kesto ja toteutustapa. Moni tutkimus

- 6 Rivenbark JG, Odgers CL, Caspi A ym. The high societal costs of childhood conduct problems: evidence from administrative records up to age 38 in a longitudinal birth cohort. *J Child Psychol Psychiatry* 2018;59:703–10.
- 7 Aronen E. Lasten häiriökäyttäytyminen. *Duodecim* 2016;132:961–6.
- 8 Nystrand C, Feldman I, Enebrink P, Sampaio F. Cost-effectiveness analysis of parenting interventions for the prevention of behaviour problems in children. *PLoS One* 2019;14:e0225503.
- 9 Dretzke J, Davenport C, Frew E ym. The clinical effectiveness of different parenting programmes for children with conduct problems: a systematic review of randomised controlled trials. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health* 2009;3:7.
- 10 Weisz JR, Kazdin AE. Evidence-based psychotherapies for children and adolescents: New York: Guilford Press 2017.
- 11 Sourander A, McGrath PJ, Ristkari T ym. Internet-assisted parent training intervention for disruptive behavior in 4-year-old children: A randomized clinical trial. *JAMA Psychiatry* 2016;73:378–87.
- 12 Karjalainen P, Santalahti P, Sihvo S. Vaikuttavatko vanhemmuustaitoja tukevat ohjelmat lapsen käytöshäiriöiden ja -ongelmien ehkäisyssä ja vähentämisessä? *Duodecim* 2016;132:967–74.
- 13 Gardner F, Leijten P, Harris V ym. Equity effects of parenting interventions for child conduct problems: a pan-European individual participant data meta-analysis. *Lancet Psychiatry* 2019;6:518–27.
- 14 Gardner F, Leijten P, Melendez-Torres GJ ym. The earlier the better? Individual participant data and traditional meta-analysis of age effects of parenting interventions. *Child Dev* 2019;90:7–19.
- 15 Gardner F, Montgomery P, Knerr W. Transporting evidence-based parenting programs for child problem behavior (age 3–10) between countries: Systematic review and meta-analysis. *J Clin Child Adolesc Psychol* 2016;45:749–62.
- 16 Leijten P, Gardner F, Landau S ym. Research review: Harnessing the power of individual participant data in a meta-analysis of the benefits and harms of the Incredible Years parenting program. *J Child Psychol Psychiatry* 2018;59:99–109.
- 17 Leijten P, Gardner F, Melendez-Torres GJ ym. Meta-analyses: key parenting program components for disruptive child behavior. *J Am Acad Child Adol Psychiatry* 2019;58:180–90.

totesi, ettei ohjelman pituudella ollut merkittäviä vaikutuksia (20,21), mutta Mentingin ym. katsauksessa suurempi tapaamisten määrä edisti ohjelman tehoa (28). Tutkijat olivat kuitenkin sitä mieltä, että ohjelmien optimaalises- ta pituudesta tarvitaan vielä lisää tutkimuksia.

Ohjelmat, jotka sisälsivät paljon kotona suoritettavia käytännön harjoitteita, olivat tehokkaimpia (26). Erityisesti kannustamisen, kiittämisen ja johdonmukaisten seuraamusten harjoittelu kotona lapsen kanssa olivat tehokkaita tekniikoita (17,26).

Ohjelmat tehoavat erityisen hyvin, kun lapsen käyttäytymisen ongelmat ovat vakavia.

Lapsen liittyviä tekijöitä ovat esimerkiksi lapsen kehitysaste ja käyttäytymisongelman vaikeusaste. Jotkut tutkijat ovat oletaneet, että ohjelmat olisivat tehokkaimpia kohdistettuina mahdollisimman varhaiseen elämänvaiheeseen. Gardner ym. tutkivat tätä oletusta laajasta otoksesta (yli 13 000 lasta). Tulokset eivät tukenneet oletusta (14). Tulos oli yhdenmukainen kahden muun katsausartikkelin kanssa, joiden mukaan ohjelmien teho ei riippunut lapsen iästä (27,28), joskin yhdessä tutkimuksessa teho oli parempi nuoremmilla lapsilla (23). Kaikkiaan tutkimuksista piirtyy kuva, että vanhemmuusohjelmat ovat tehokkaita myös perheissä, joissa lapset ovat ohittaneet pikkulapsi-ään.

Vaikutavuus oli suurin vaikeasti oireilevilla lapsilla, joilla oli käytöshäiriödiagnoosi (13,17,28). Laajassa 154 tutkimusta käsittelevässä meta-analyysissä (17) vaikuttavuus oli voimakkain diagnoosin saaneilla lapsilla, seuraavaksi voimakkain riskiryhmän lapsilla (tunnistettu riski, mutta ei diagnoosia) ja pienin valikoimattoman kohderyhmän ohjelmis- sa, jolloin mukana on myös oireettomia lapsia. Selitykseksi tarjottiin sitä, että vaikeasti oireilevilla lapsilla on enemmän parantamisen varaa käyttäytymisessä. Toisaalta, vanhemmat saattavat olla motivoituneempia hoitamaan vaikeita ongelmia, koska ne aiheuttavat toiminnallista haittaa lapselle ja kuormitusta koko perheelle.

Perheeseen liittyvistä tekijöistä sosioekonominen tilanne, kuten vanhempien koulutustaso, tulotaso ja työllisyystilanne, oli yhteydessä vanhemmuusohjelmien tehoon muutama-

sa katsauksessa (15,27,29) mutta ei kaikissa (24). Tutkimuksissa, joissa sosioekonomisella tilanteella oli vaikutusta, heikompi sosioekonominen tilanne oli yhteydessä heikompaan ohjelman tehoon. Tulos viittaa siihen, että sosioekonomiset ongelmat saattavat estää perhettä hyötymästä ohjelmista. Reyno ym. totesivat, että vanhemman mielenterveysongelmalla oli yhteys ohjelman heikompaan tehoon (29).

Siirrettävyys eri kulttuureihin

Tuoreet tutkimukset ovat tarkastelleet vanhemmuusohjelmien tehoa, kun niitä siirretään toiseen maahan maasta, jossa ne on kehitetty. Lejten ym. sisällyttivät meta-analyysiinsä 129 tapaus-verrokkitutkimusta ja vertailivat ohjelmien tehokkuutta niiden lähtömaassa (Yhdysvallat tai Australia) ja muissa maissa (18). Ihmeelliset vuodet, Triple P ja Parent-Child Interaction Therapy -ohjelmat olivat yhtä tehokkaita kotimaassaan (keskimääräinen Cohenin $d = -0,55$) kuin muissa maissa (keskimääräinen Cohenin $d = -0,45$) (18), eikä perheen etninen tausta vaikuttanut tehoon (13).

Päätelmänä oli, että hyvään tieteelliseen näyttöön perustuvia vanhemmuusohjelmia voidaan viedä länsimaista myös muualle teke- mättä niihin merkittäviä muutoksia.

Ihmeelliset vuodet -ohjelma Suomessa

Ihmeelliset vuodet (Incredible Years) on näyttöön perustuva ryhmämuotoinen ohjelma-perhe, joka sisältää vanhemmuusohjelmat 3–12-vuotiaiden lasten käytösongelmien ja -häiriöiden hoitoon (36–38). Suomessa se luetaan vahvan näytön ohjelmiin (39) ja sitä toteutetaan systemaattisesti eri puolilla maata kuntien lapsi- ja perhepalveluissa sekä erikoissairaanhoidossa.

Itsenäisyuden juhluvuoden lastensäätiö yhdessä Mieli ry:n kanssa levitti ja juurrutti ohjelmaa osana Lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelmaa 2017–2019. Vuoden 2020 alussa ohjelman kotipesä siirtyi Turun yliopiston Lastenpsykiatrian tutkimuskeskukseen. Kotipesätoiminnan kautta kehitetään väestötason muutokseen pyrkiviä vanhemmuusohjelmia, juurrutetaan niitä sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja tehdään tieteellistä tutkimusta ohjelman vaikutuksista Suomen olosuhteissa.

Lopuksi

Ryhmämuotoiset vanhemmuusohjelmat ovat tämän katsauksen perusteella tuloksellinen tapa hoitaa lasten käyttäytymisen ongelmia ja häiriöitä. Tutkimukset osoittavat, että ohjelmat tehoavat erityisen hyvin perheissä, joissa

- 18** Leijten P, Melendez-Torres GJ, Knerr W, Gardner F. Transported versus homegrown parenting interventions for reducing disruptive child behavior: A multilevel meta-regression study. *J Am Acad Child Adol Psychiatry* 2016;55:610–7.
- 19** van Aar J, Leijten P, Orobio de Castro B, Overbeek G. Sustained, fade-out or sleeper effects? A systematic review and meta-analysis of parenting interventions for disruptive child behavior. *Clin Psychol Rev* 2017;51:153–63.
- 20** Barlow J, Bergman H, Kornor H, Wei Y, Bennett C. Group-based parent training programmes for improving emotional and behavioural adjustment in young children. *Cochrane Database Syst Rev* 2016;2016:CD003.
- 21** Buchanan-Pascall S, Gray KM, Gordon M, Melvin GA. Systematic review and meta-analysis of parent group interventions for primary school children aged 4–12 years with externalizing and/or internalizing problems. *Child Psychiatry Hum Dev* 2018;49:244–67.
- 22** Eyberg SM, Nelson MM, Boggs SR. Evidence-based psychosocial treatments for children and adolescents with disruptive behavior. *J Clin Child Adolesc Psychol* 2008;37:215–37.
- 23** Fossum S, Handegård BH, Martinussen M, Mørch WT. Psychosocial interventions for disruptive and aggressive behaviour in children and adolescents: a meta-analysis. *Eur Child Adolesc Psychiatry* 2008;17:438–51.
- 24** Furlong M, McGilloway S, Bywater T, Hutchings J, Smith SM, Donnelly M. Behavioural and cognitive-behavioural group-based parenting programmes for early-onset conduct problems in children aged 3 to 12 years. *Cochrane Database Syst Rev* 2012(2):CD008225.
- 25** Kaminski JW, Claussen AH. Evidence base update for psychosocial treatments for disruptive behaviors in children. *J Clin Child Adolesc Psychol* 2017;46:477–99.
- 26** Kaminski JW, Valle LA, Filene JH, Boyle CL. A meta-analytic review of components associated with parent training program effectiveness. *J Abnorm Child Psychol* 2008;36:567–89.
- 27** Lundahl B, Risser HJ, Lovejoy MC. A meta-analysis of parent training: moderators and follow-up effects. *Clin Psychol Rev* 2006;26:86–104.
- 28** Menting AT, Orobio de Castro B, Matthys W. Effectiveness of the Incredible Years parent training to modify disruptive and prosocial child behavior: a meta-analytic review. *Clin Psychol Rev* 2013;33:901–13.

lapsen käyttäytymisen ongelmat ovat vakavia. Perhekohtaisesti räätälöityjen ohjelmien kehittäminen, ohjelmien tehokkaampi kohdentaminen ja niistä saadun hyödyn selvittäminen ovat seuraava kehitysaskel.

Perheen heikko sosioekonominen tilanne tai mielenterveysongelmat saattavat heikentää vanhemmuusohjelmien tehoa, mutta asiasta tarvitaan lisää tutkimusnäyttöä. Teho ei ole riippuvainen perheen etnisestä tai kulttuurisesta taustasta, mikä viittaa siihen, että niitä voidaan käyttää menestyksellisesti erilaisissa ympäristöissä.

Ohjelmien vaikuttavuuden tutkimuksessa on kuitenkin useita avoimia kysymyksiä. Yksi tärkeimmistä kysymyksistä on, miten pitkäkestoisesti ohjelmat vaikuttavat lapsen kehitykseen. Toinen avoin kysymys on, millä tavalla ohjelmia tulisi räätälöidä, jotta ne vastaisivat perheiden yksilöllisiin tarpeisiin (22,25,29). Kolmas avoin kysymys on, ovatko ohjelmat yhtä tehokkaita digitaalisesti toteutettuina kuin kasvotusten toteutettuina. COVID-19-pandemian aikana tehdyistä kokeiluista kertynyttä tietoa on tärkeää hyödyntää jatkossa. •

- 29** Reyno SM, McGrath PJ. Predictors of parent training efficacy for child externalizing behavior problems: a meta-analytic review. *J Child Psychol Psychiatry* 2006;47:99–111.
- 30** Achenbach TM, Rescorla LA. Manual for the ASEBA Preschool forms and Profiles. Burlington, VT: University of Vermont Department of Psychiatry 2000.
- 31** Achenbach TM, Rescorla LA. Manual for the ASEBA School-Age Forms & Profiles. VT: University of Vermont Department of Psychiatry 2001.
- 32** Eyberg SM, Ross AW. Assessment of child behavior problems: The validation of a new inventory. *J Clin Child Adolesc Psychol* 1978;7:113–6.
- 33** Sorsa J, Fontell T, Laajasalo T, Aronen ET. Eyberg Child Behavior Inventory (ECBI): Normative data, psychometric properties, and associations with socioeconomic status in Finnish children. *Scand J Psychol* 2019;60:430–9.
- 34** Barlow J, Coren E. The effectiveness of parenting programs: a review of Campbell reviews. *Res Social Work Practice* 2018;49:244–67.
- 35** Bennett C, Barlow J, Huband N, Smailagic N, Roloff V. Group-based parenting programs for improving parenting and psychosocial functioning: A systematic review. *J Society Social Work Res* 2013;4:300–32.
- 36** Webster-Stratton C, Reid MJ. The Incredible Years parent, teachers, and children training series: A multifaceted treatment approach for young children with conduct problems. Evidence based psychotherapies for children and adolescents, 2. painos. Guilford Press 2010:194–210.
- 37** Webster-Stratton C. Randomized trial of two parent-training programs for families with conduct-disordered children. *J Consult Clin Psychol* 1984;52:666–78.
- 38** Webster-Stratton C, Reid MJ, Hammond M. Treating children with early-onset conduct problems: intervention outcomes for parent, child, and teacher training. *J Clin Child Adolesc Psychol* 2004;33:105–24.
- 39** Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö. Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmät. 2016. <https://kasvuntuki.fi/tyomenetelmat/ihmeelliset-vuodet-vanhemmuusryhmat/>

SIDONNAISUODET

Käsikirjoitukseen liittyvä rahoitus: Suomen Akatemian Invest-lippulaivahanke 320162, Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla).

Laura Pulkki-Råback: Apurahat (Yrjö Jahnssoonin Säätiö, Wihurin Säätiö).

Petra Kouvonon: Työsuhde (Itla).

Marjo Kurki, Kati Granlund, Kateryna Savelieva, Malin Kinnunen, Terja Ristkari, Andre Sourander: Ei sidonnaisuuksia.